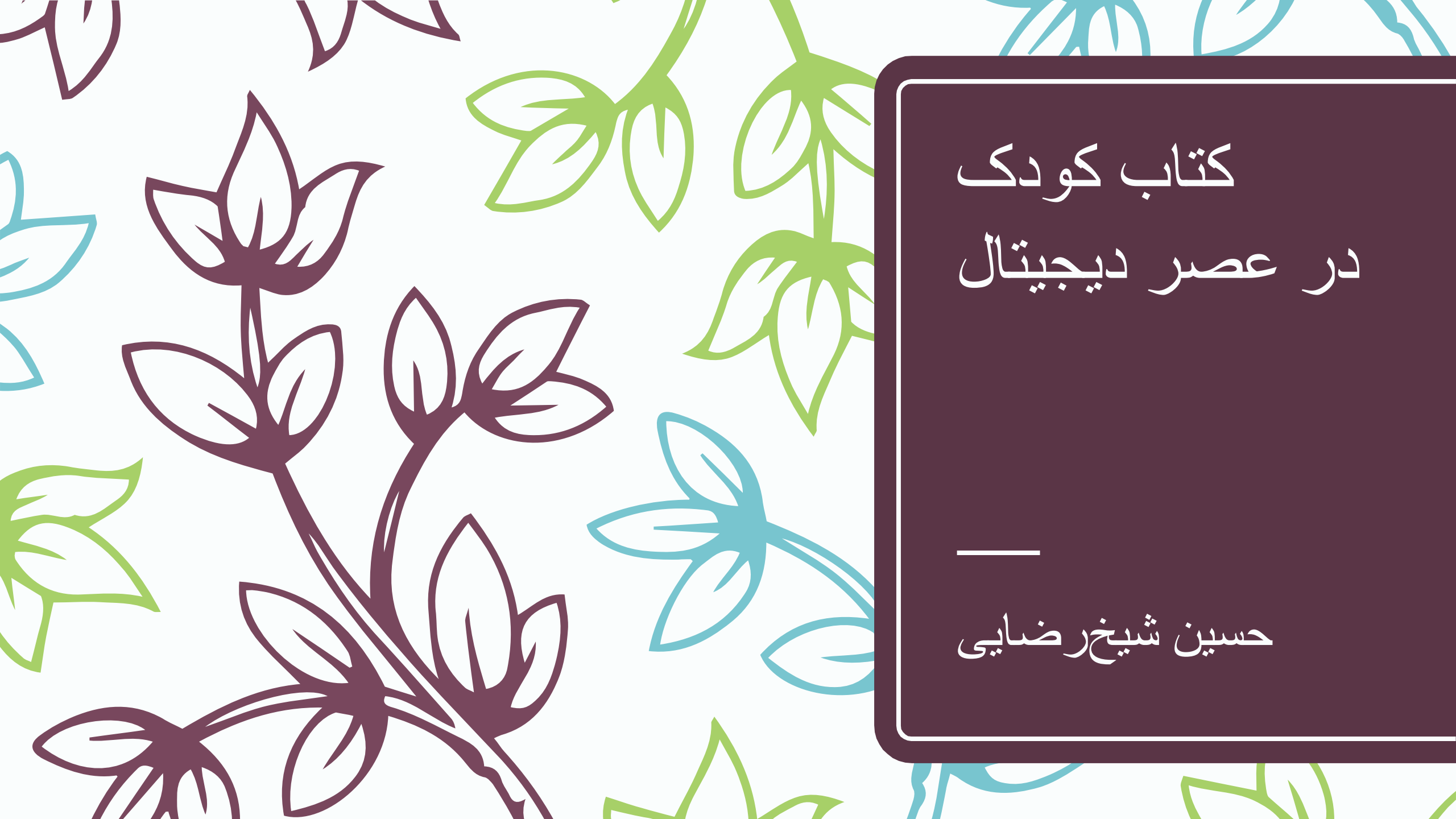
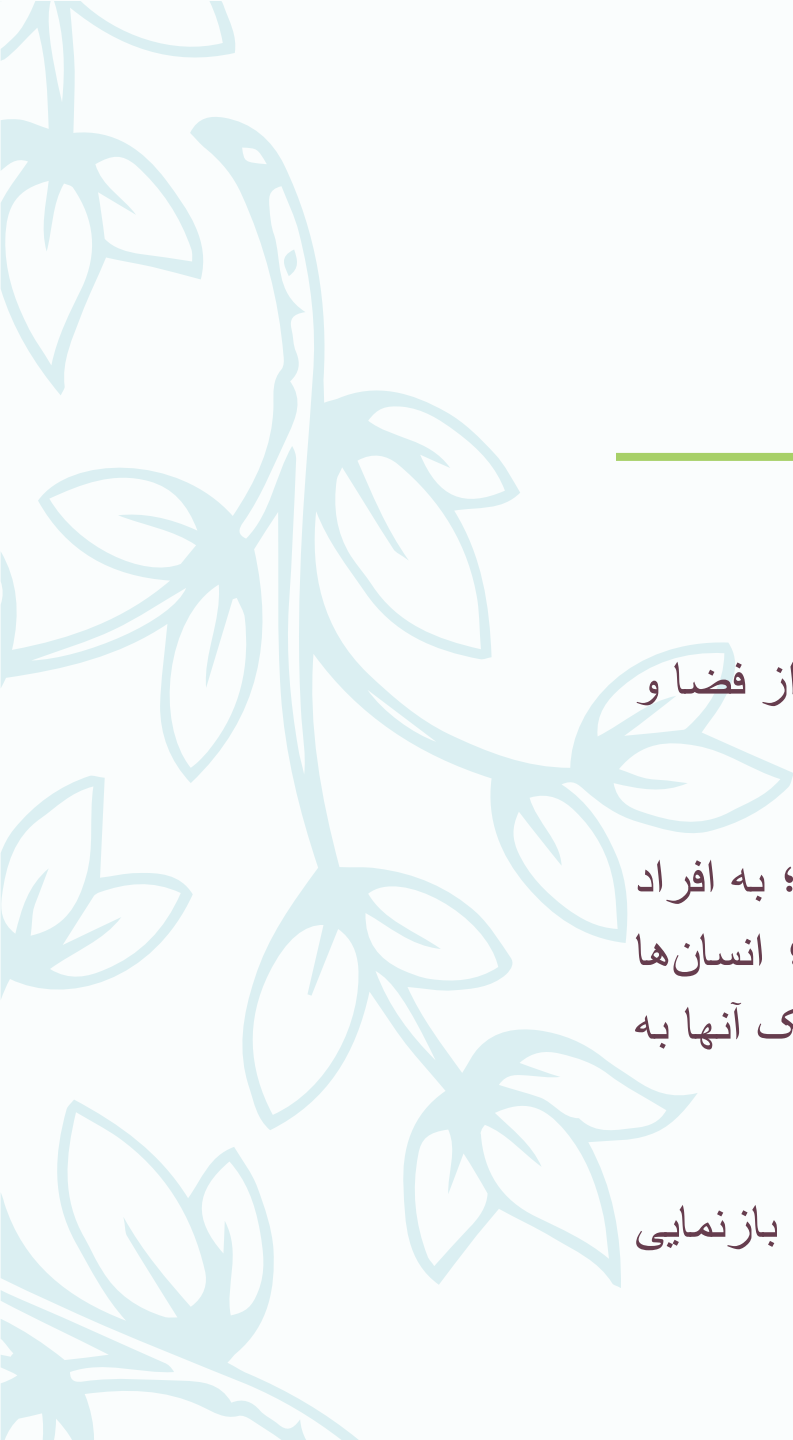
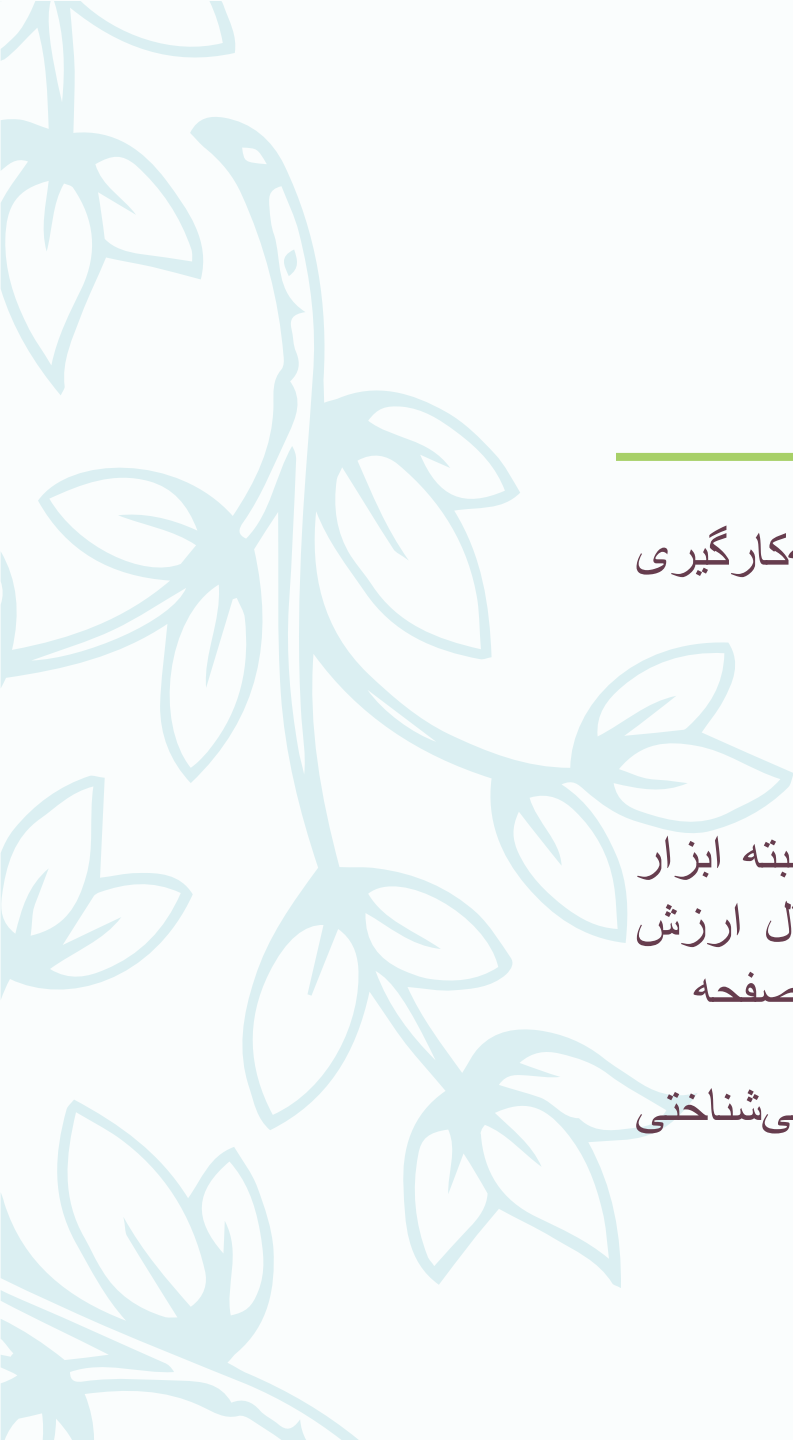

کتاب کودک در عصر دیجیتال

حسین شیخ رضایی

-
-
- تعامل میان هنر و تکنولوژی
 - دو درک از تکنولوژی: مصنوع؛ شیء دست‌ساخت بشر جدا از تاریخ و شبکه پشت آن، جدا از فضا و روابط کاربرد آن؛ احتمالاً در این معنا مصنوع امری خنثی است
 - سیستم اجتماعی-فنی؛ شبکه افراد، مصنوعات، باورها و نهادهای پیوندخورده با یک مصنوع؛ به افراد جهان‌بینی، ترجیحات، تمایلات، زیبایی‌شناسی، قواعد رفتار و توانایی‌های شناختی می‌دهد؛ انسان‌ها درون سیستم‌های اجتماعی-فرهنگی زندگی می‌کنند و جهان را از خلال آنها می‌بینند و به کمک آنها به زندگی‌شان معنا می‌دهند
 - برخی سیستم‌های اجتماعی-فنی رسانه هم هستند؛ با داده و اطلاعات سروکار دارند، جهان را بازنمایی می‌کنند و بنابر این می‌توانند جهان‌هایی بدیل خلق کنند، مانند اینترنت یا کتاب

– گاه تکنولوژی دیجیتال در حد مصنوع و ابزار صرف در نظر گرفته می‌شود؛ هنر دیجیتال: به‌کارگیری ابزار دیجیتال در فرایند خلق یا ارائه اثر هنری

– دو سطح:

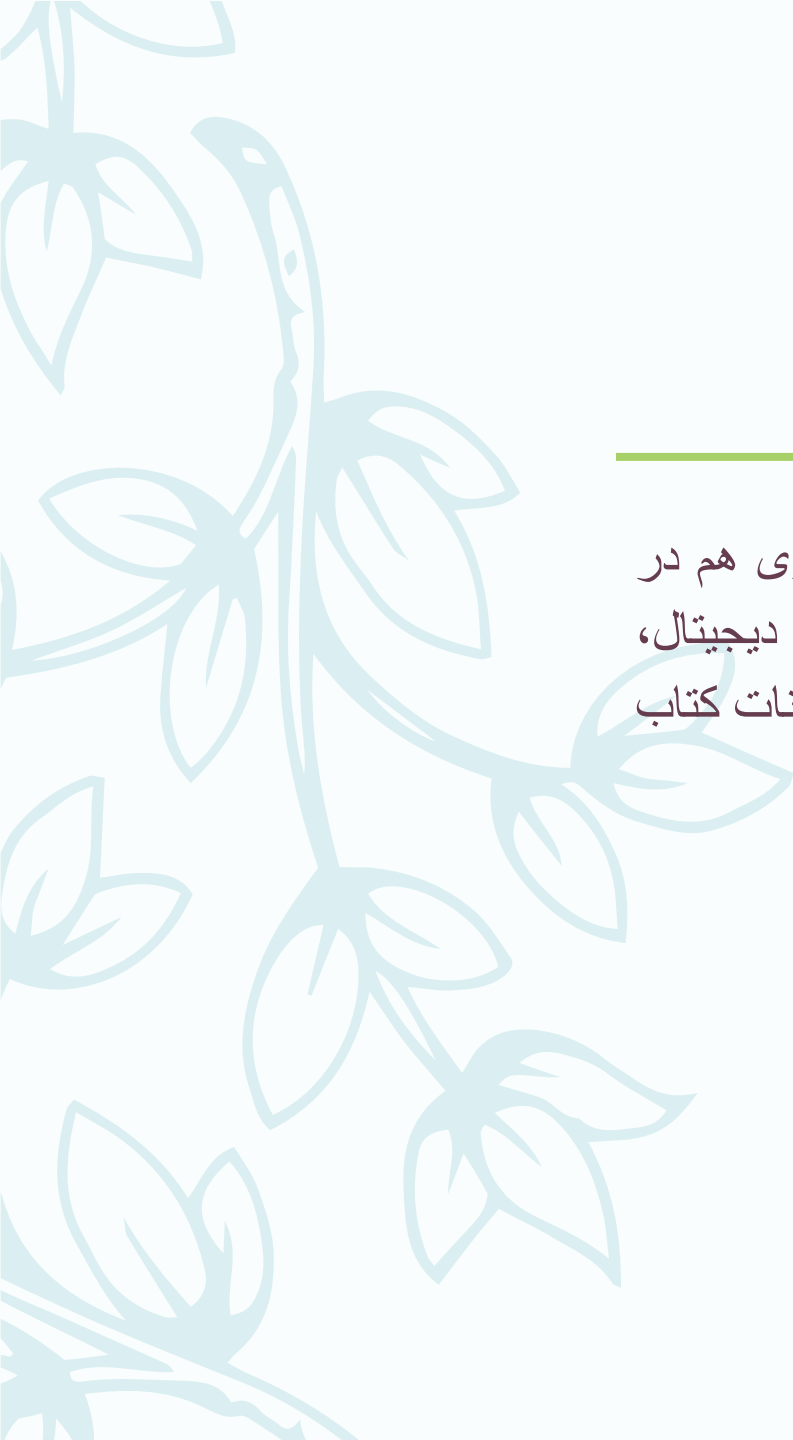
– سطح «قابل صرف نظر»؛ می‌توان به‌جای ابزار دیجیتال ابزاری دیگر هم به کار گرفت، البته ابزار دیجیتال کار را سریع‌تر یا اقتصادی‌تر یا ماهرانه‌تر و دقیق‌تر انجام می‌دهد؛ ابزار دیجیتال ارزش زیبایی‌شناختی به اثر نمی‌دهد، مانند نرم‌افزار یا اپلیکیشنی برای تغییر ترکیب‌بندی عناصر در صفحه

– سطح «غیر قابل صرف نظر»؛ بدون ابزار اصولاً خلق آن اثر هنری ناممکن است؛ ارزش زیبایی‌شناختی به اثر می‌دهد، مانند هنرهای دیجیتال مشارکتی، کتاب‌های تعاملی، قصه‌گویی تعاملی دیجیتال

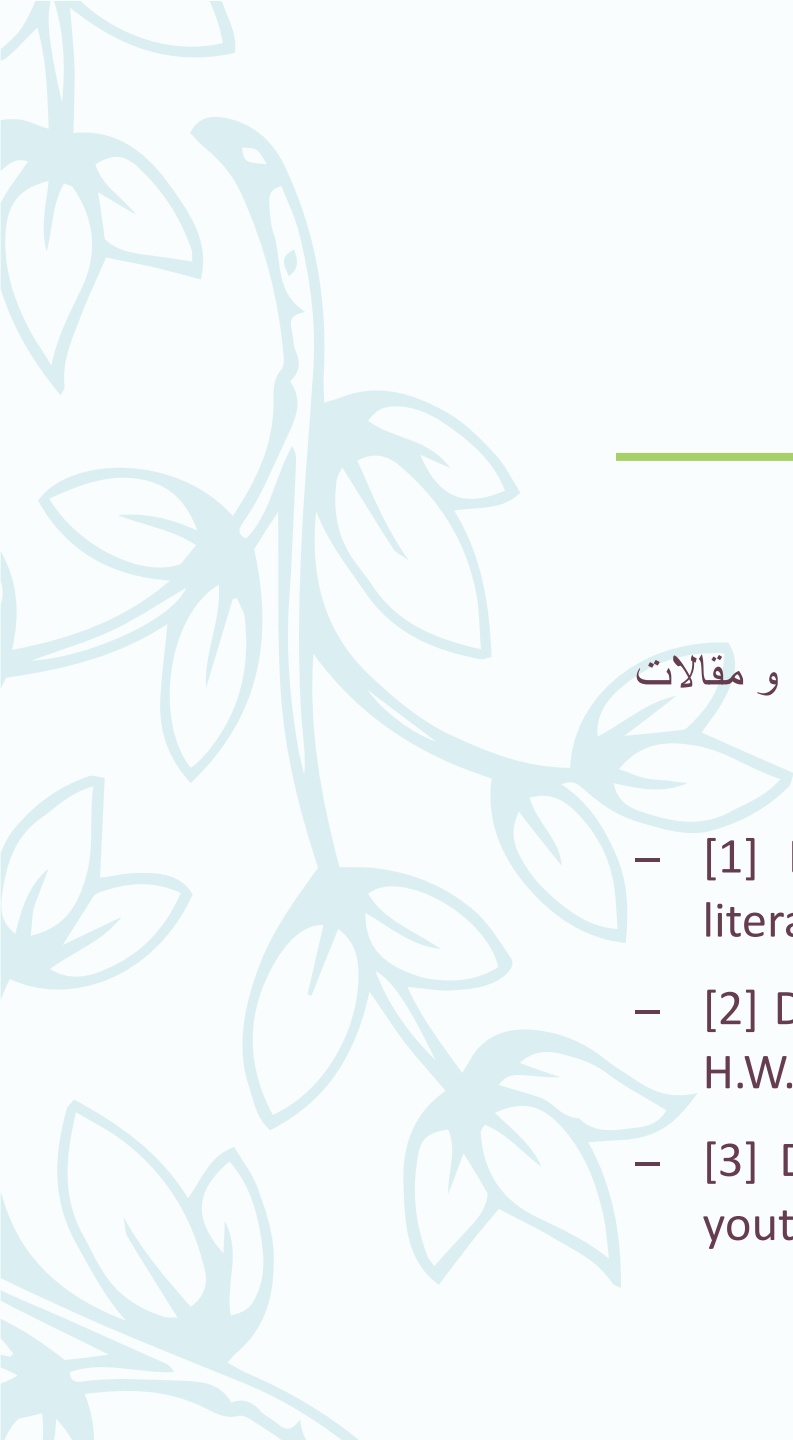
– مقوله اصالت اثر هنری / آینده بازار:

– به نظر ابزار دیجیتال «قابل صرف نظر» مسئله خاص و جدیدی برای مقوله خلاقیت و بازار نشر در آینده ایجاد نمی‌کند؛ هنرمند است که باید ابزارش را به گونه‌ای شخصی و منحصر به فرد به کار برد به شکلی که امضای خاص او را داشته باشد. ابزار چه دیجیتال باشد و چه آنالوگ، مسئله مهم دور شدن از کلیشه‌های رایج و رسیدن به نگاه شخصی است. این ابزارها ممکن است بر جنبه‌های فنی تولید کتاب کودک اثر بگذارند، ولی بر جنبه‌های زیبایی‌شناختی آن خیر

– پرسش: آیا با وفور تکنولوژی‌های قابل صرف نظر امکان ایجاد ادبیات کودک خلاقانه (مثلاً در حوزه تصویر) بیشتر می‌شود یا کمتر؟ هم امکانات تکنولوژیک بیشتر برای خلاقیت داریم و هم امکانات بیشتر برای تقلید

– در حوزه ابزار دیجیتال «غیرقابل صرف نظر» علاوه بر داشتن امضای هنرمند، ملاک دیگری هم در کار است: فاصله گرفتن از امکانات کتاب چاپی و بهره‌مندی بیشتر از امکانات خاص دنیای دیجیتال، امکاناتی که بدون تکنولوژی جدید در دسترس نیست. خلاقیت بیشتر یعنی دورتر شدن از امکانات کتاب چاپی رایج

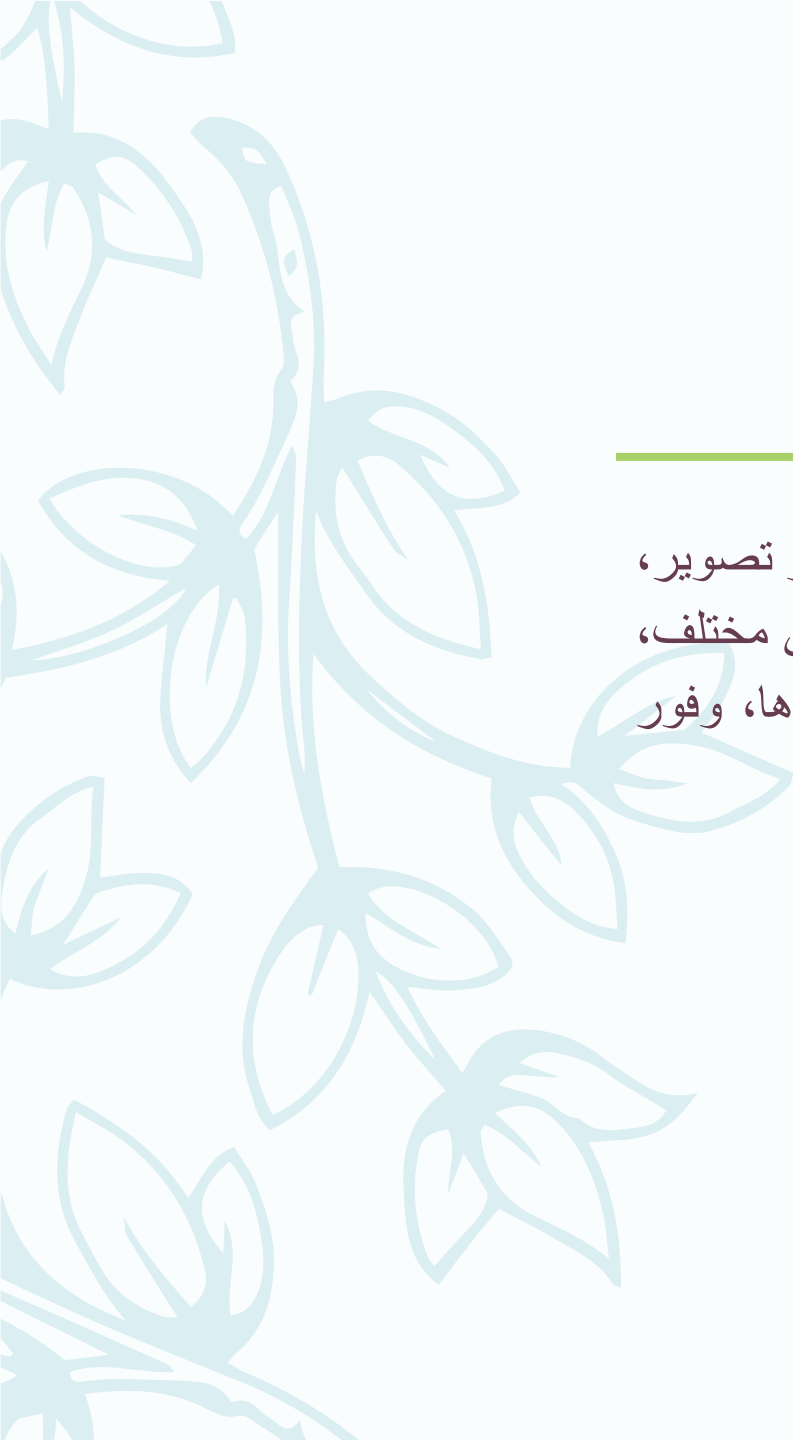

– تکنولوژی دیجیتال به مثابه یک سیستم اجتماعی-فنی:

– الیزا درسان در کتاب *Radical change: Books for youth in a digital age* در سال ۱۹۹۹ و مقالات بعدی خود مفهومی را معرفی کرد به نام Radical Change یا «تغییر بنیادین»

- [1] Eliza T. Dresang & Kathryn McClelland (1999) Radical change: Digital age literature and learning, *Theory Into Practice*, 38:3, 160-167.
- [2] Dresang, E.T. (1999). *Radical change: Books for youth in a digital age*. New York: H.W. Wilson.
- [3] Dresang, E. T. (2008). Radical change revisited: Dynamic digital age books for youth. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 8(3), 294-304.

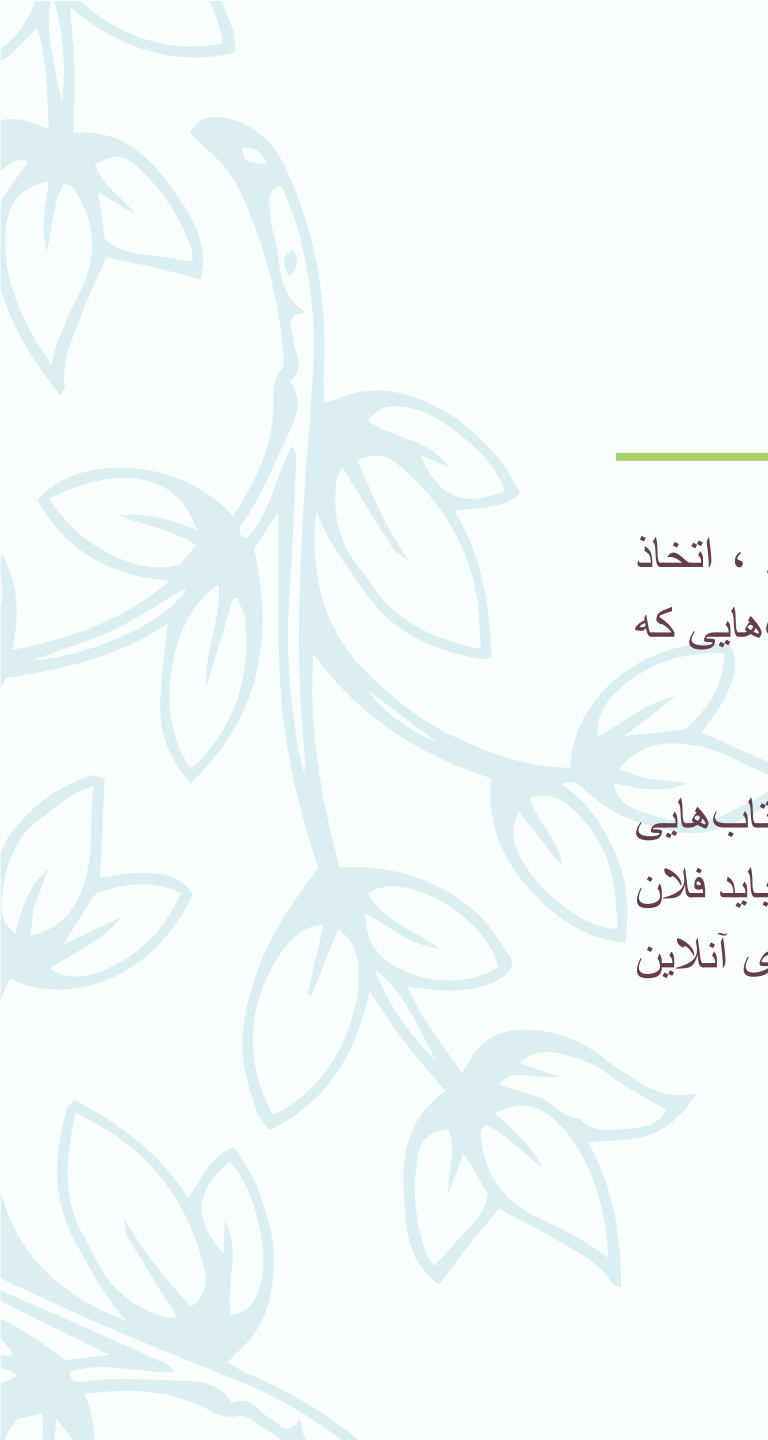
-
-
- به دلیل تکنولوژی دیجیتال، آن هم در معنای سیستم اجتماعی-فنی آن، کتاب‌های کودک تغییری بنیادین پیدا کرده‌اند، به‌طوری که او این کتاب‌ها را «کتاب‌های عصر دیجیتال» می‌خواند
 - سه خصلت مهم تکنولوژی دیجیتال (به‌ویژه اینترنت): متصل بودن، تعاملی بودن، در دسترس بودن
 - این سه خصلت در ادبیات کودک عصر دیجیتال انعکاس پیدا می‌کند:
 - متصل بودن: وجود هایپر تکست‌ها (ابرمتن‌ها) در کتاب‌ها مخصوصاً در منابع، منظرها و زاویه‌دیدهای نو در کتاب‌ها، وجود اتصال‌های بیشتر در کتاب‌ها
 - تعاملی بودن: کتاب‌های غیرخطی، پویا، غیردنباله‌ای و پیچیده
 - در دسترس بودن: شکستن موانع کسب اطلاعات، در دسترس بودن نظرات و آرائی که پیش از این قابل دسترس نبوده‌اند

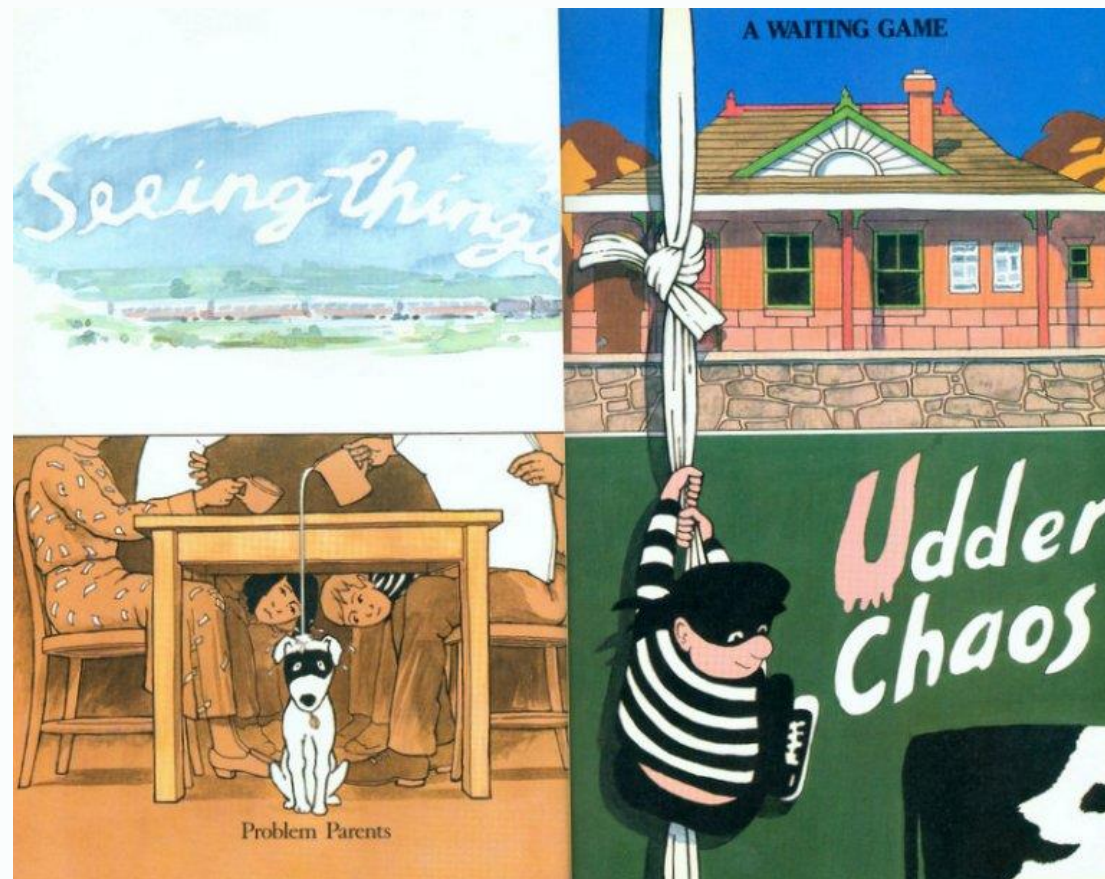

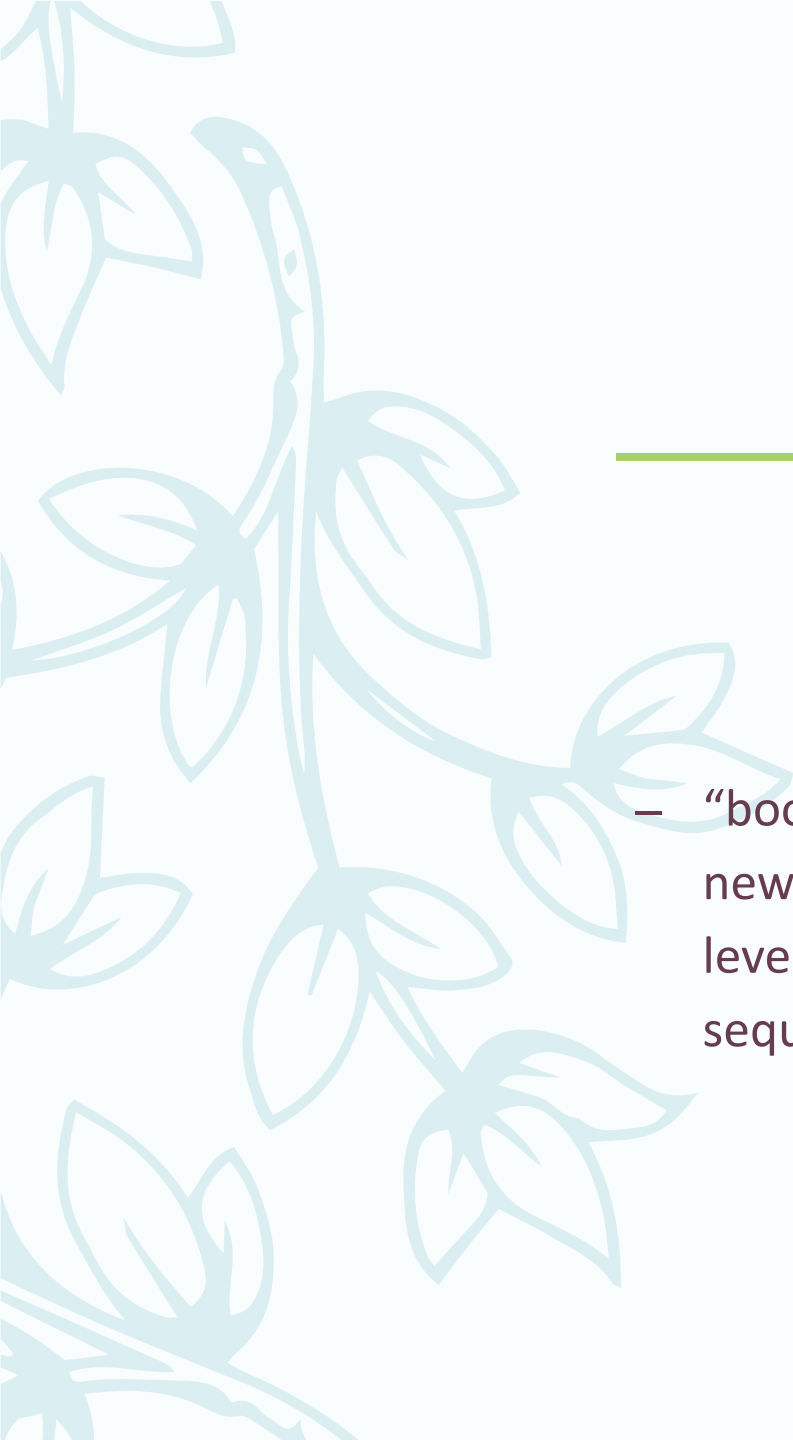
– شاخص‌های چنین تحولاتی: شکل‌ها و قالب‌های جدید گرافیکی، هم‌افزایی‌هایی جدید میان متن و تصویر، سازمان‌بندی و قالب‌های غیرخطی و غیردنباله‌ای، سطوح گوناگون معنایی با اتخاذ منظره‌هایی مختلف، قالب‌هایی که از لحاظ شناختی، احساسی و فیزیکی تعاملی‌اند، ارائه‌های ظریف‌تر در کتاب‌ها، و فور اتصال‌ها و پیوندها، خطوط داستانی باز و پایان‌نیافته

– مثال از کتاب‌های اطلاع‌رسان: شبیه هاپیرتکست‌های دیجیتالی، متن و تصویر در کنار هم به‌شکلی که درک هر کدام نیازمند مراجعه به دیگری است (نمونه دایرةالمعارف‌ها و کتاب‌های اطلاع‌رسان انتشارات DK)

-
-
- مثال از کتاب‌های تصویری: تغییر اندازه و رنگ فونت در متن برای انتقال انواع احساسات و ... ، اتخاذ منظره‌هایی تجربه‌نشده، مانند منظر بسیار کوچک یا بسیار از دور شبیه بازی‌های ویدئویی، شخصیت‌هایی که از داستان خارج می‌شوند و با مخاطب صحبت می‌کنند و گاه کنترل داستان را در اختیار می‌گیرند
 - مثال‌هایی دیگر: آرایش تصویری کلمات در صفحه، نگارش در قالب ایمیل و وبلاگ و چت و ...، کتاب‌هایی با کاغذهای مهندسی‌شده (پاپ‌آپ و ...)، رمان‌های گرافیکی، کتاب‌های ترکیبی (در بخشی از داستان باید فلان کد را وارد بهمان سایت کند ...)، کتاب‌های تعاملی (در بخشی باید با برخی دیگر از خوانندگان بازی آنلاین انجام داد)، تعامل میان تصویر و رسانه‌های دیجیتال

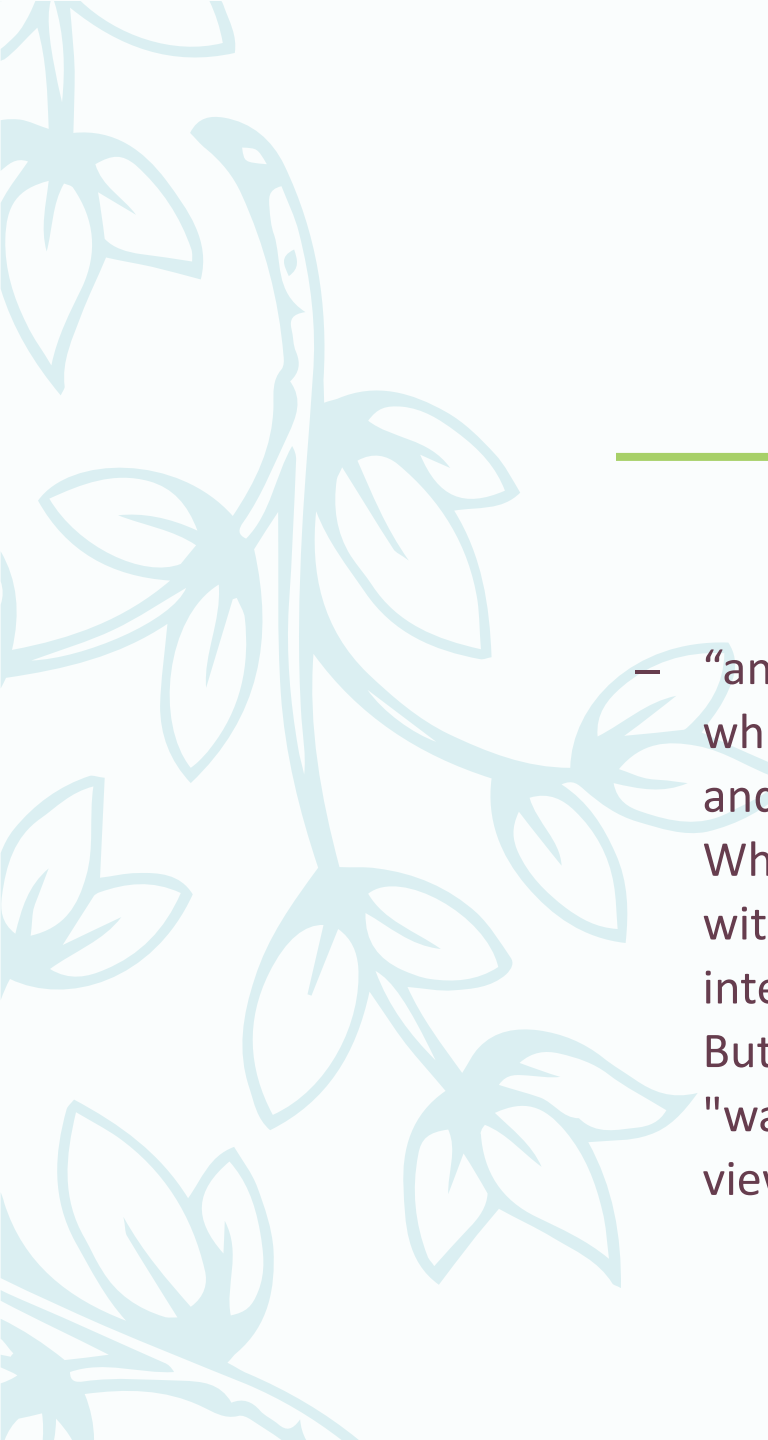

– سه نوع تغییر اصلی از نگاه درسان:

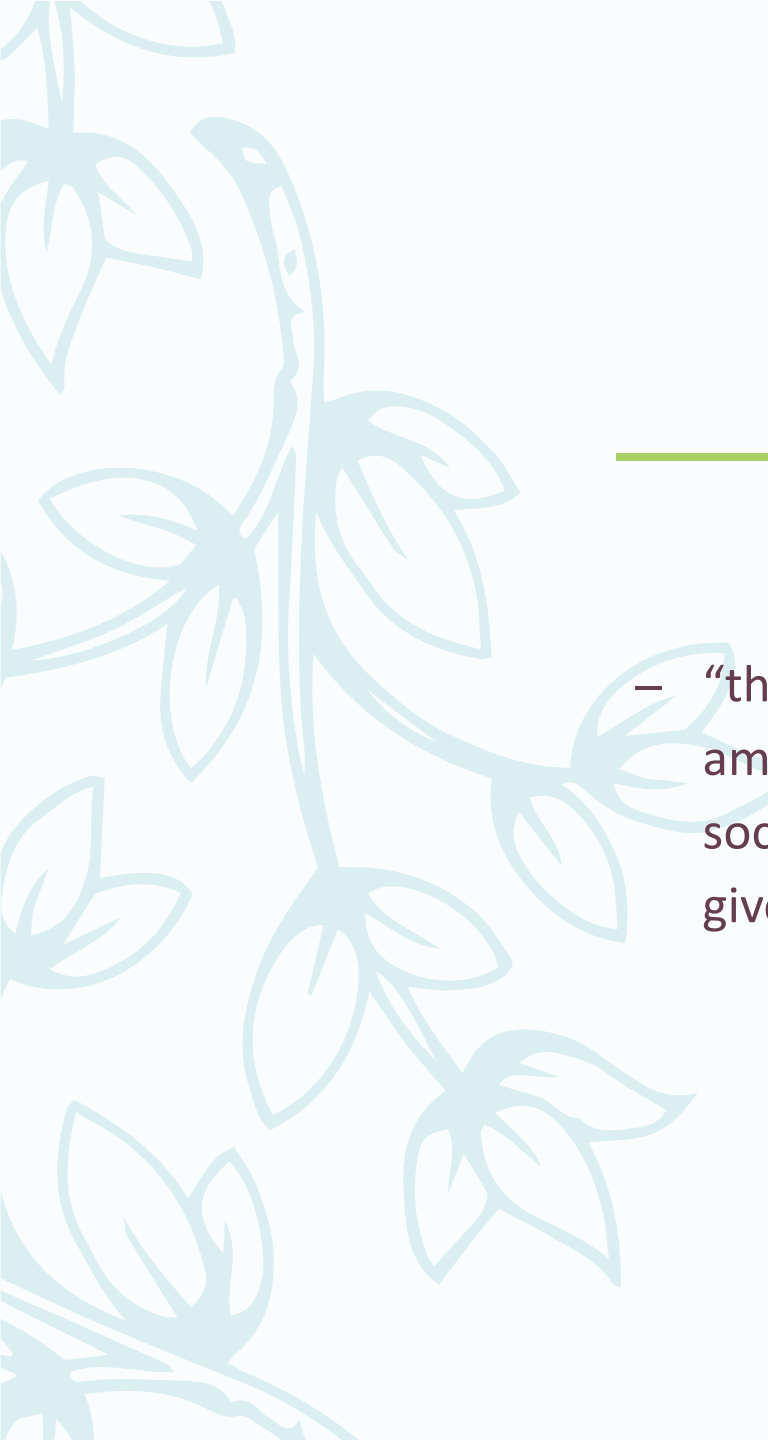
– فرم و فرمت

- “books for young readers that reflect this graphic, interactive awareness bring a new level of synergy between words and pictures, promote interaction at a new level of intensity between book and reader, and often abandon the linear and sequential progression.”

– منظر

- “another way in which we see children changing (or allowed to change) is the way in which they perceive themselves and others. These children are both emotionally and intellectually open as well as generously inclusive and accepting of diversity ... When multiple perspectives occur in a single book, its structure is often altered, with switches between and among the various voices. This format is highly interactive as it requires the reader to weave together the story, to "fill in the gaps." But the variety of perspectives is equally an issue of content because readers must "walk in the shoes" of various people, looking at the same topic from many points of view.”

– تغییر در مرزها (موضوع، شخصیت، تم)

- “the Internet has encouraged a culture of constant curiosity and investigation among the young. And there is an unstoppable flow of information across social, cultural, and geographic boundaries, in which any person is free to get or give information on any subject.”

– چکیده نظر درسان: سه خصلت جهان دیجیتال در کتاب‌های عصر دیجیتال منعکس شده و کودکان این عصر هم آنها را درونی کرده‌اند

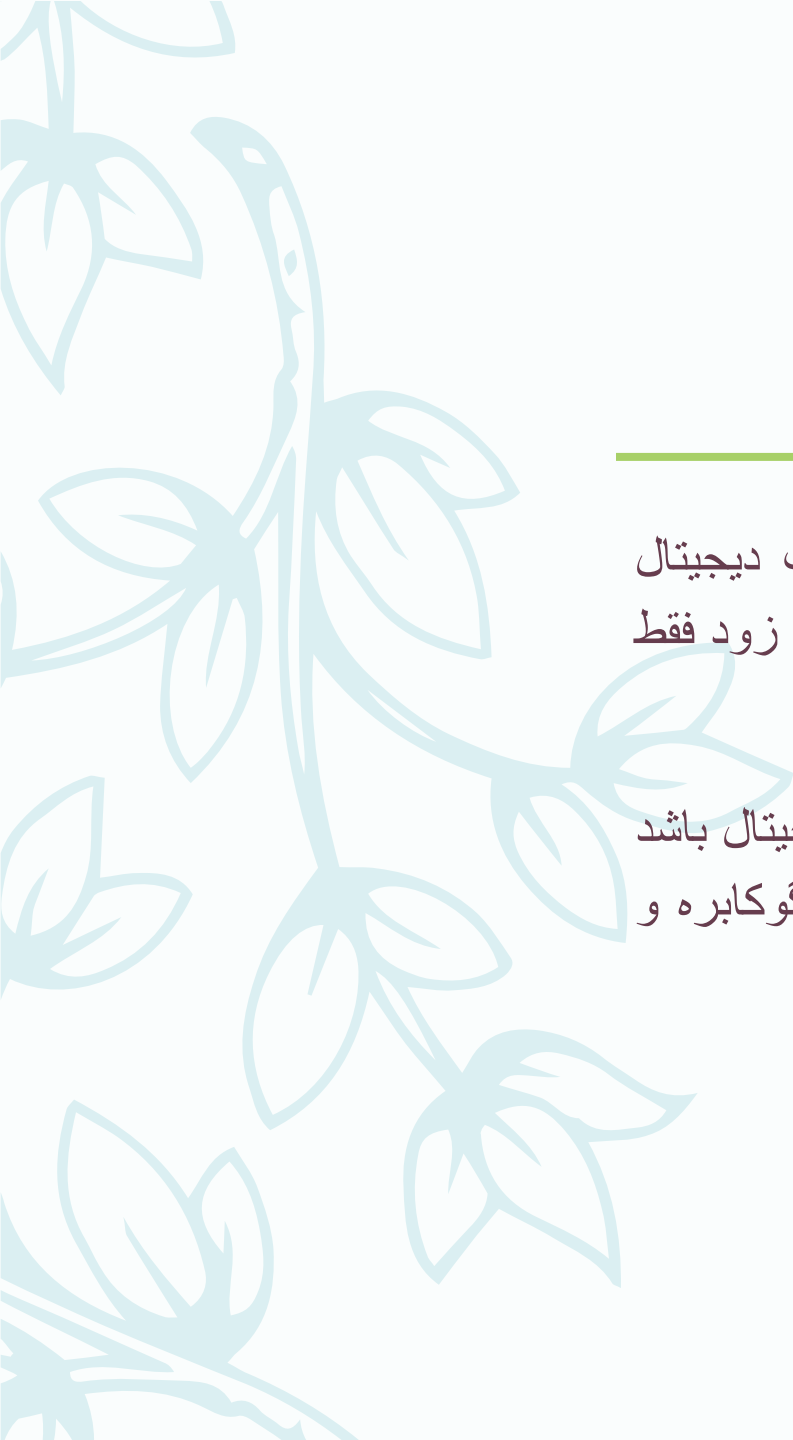
– نیازی نیست برای تولید کتابی با این مشخصات لزوماً از ابزار دیجیتال استفاده شده باشد (سیستم اجتماعی-فنی دیجیتال منظور است نه ابزار دیجیتال)

– مقوله اصالت اثر هنری / آینده بازار:

– این سه مؤلفه از نظر درسان تنها توصیفی نیستند، بلکه هنجاری (امری) اند: ترجیح کودکان عصر جدید انتخاب چنین کتاب‌هایی است، اینها ملاک ارزشگذاری و ترجیح است

– ملاک جدید اصالت و موفقیت در بازار: استفاده و درونی کردن این سه مؤلفه

– تکنولوژی دیجیتال به‌مثابه رسانه (اینترنت): همان‌گونه که بیشتر اطلاعات اکنون به قالب دیجیتال درآمده است، آن فرمت‌ها و شکل‌هایی از کتاب کودک هم که بتواند به این قالب درآید، دیر یا زود فقط در شکل دیجیتال عرضه خواهد شد.

– اثر چاپی باید دلایل توجیه‌کننده خود را داشته باشد، حتی‌المقدور نباید قابل‌ترجمه به نسخه دیجیتال باشد یا در صورت ترجمه مقدار زیادی از ارزش زیبایی‌شناختی و هنری آن کم شود. مثال هوگوکابره و تکنیک فلیپ‌بوک، کتاب‌هایی با کاغذ مهندسی‌شده و ...